

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2. ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Мета заняття

Поглибити знання основних економічних і політичних теорій інтеграції; сформувати навички застосування теоретичних підходів до аналізу конкретних інтеграційних подій; навчитися періодизувати інтеграційні процеси та пояснювати причини «хвиль» регіоналізму.

Питання для обговорення

1. Класичні теорії міжнародної торгівлі (А. Сміт, Д. Рікардо) як економічне підґрунтя інтеграції.
2. Теорія митного союзу Дж. Вайнера: створення і відхилення торгівлі; внесок Дж. Міда, Р. Ліпсі, М. Кемпа і Г. Ваня.
3. Теорія оптимальних валютних зон (Р. Манделл, Р. Маккіннон, П. Кенен) та теза про її ендогенність.
4. Федералізм, функціоналізм і транзакціоналізм: порівняльна характеристика.
5. Неофункціоналізм: поняття і види ефекту переливу; критика теорії.
6. Міжурядовий (С. Гоффман) і ліберальний міжурядовий (Е. Моравчик) підходи.
7. Новий інституціоналізм, багаторівневе врядування, соціальний конструктивізм.
8. Європеїзація та постфункціоналізм: пояснювальний потенціал для сучасного ЄС і держав-кандидатів.
9. Передісторія та післявоєнна інституціоналізація інтеграції; «хвилі» регіоналізму.

Кейси та аналітичні завдання

Кейс 1. «Теоретична лінза»: пояснення інтеграційних рішень

Для кожної з наведених подій запропонуйте пояснення з позицій двох різних теорій інтеграції та визначте, яка з них є переконливішою:

1. Створення Європейського об'єднання вугілля і сталі (1951).
2. Криза «порожнього крісла» та «Люксембурзький компроміс» (1965–1966).
3. Ухвалення Єдиного європейського акта (1986) і програма єдиного ринку.
4. Провал референдумів щодо Конституційного договору у Франції та Нідерландах (2005) і Brexit (2016).
5. Створення банківського союзу ЄС у відповідь на боргову кризу (2012–2014).
6. Рішення ЄС про надання Україні статусу кандидата (червень 2022 р.) та відкриття перших переговорних кластерів (червень – липень 2026 р.).

Форма роботи: група з 4–5 осіб отримує дві події; результат оформлюється у вигляді таблиці «подія – теорія 1 – теорія 2 – висновок» та презентується (5 хв).

Кейс 2. Чи була зона євро оптимальною валютною зоною?

Використовуючи критерії Р. Манделла, Р. Маккіннона і П. Кенена, оцініть, наскільки держави – засновниці зони євро (1999) відповідали умовам ОВЗ. Врахуйте: мобільність праці між державами ЄС; частку внутрішньої торгівлі; синхронність циклів; відсутність спільного бюджету значного обсягу (бюджет ЄС – близько 1 % ВНД).

Завдання:

1. Складіть таблицю відповідності критеріям ОВЗ (високий / середній / низький рівень).
2. Поясніть, як боргова криза 2010–2012 рр. підтвердила або спростувала висновки теорії.
3. Оцініть, чи підтверджує досвід приєднання Хорватії (2023) та Болгарії (2026) тезу Дж. Франкеля і Е. Роуза про ендогенність ОВЗ.

Аналітичне завдання. Числова задача на ефекти митного союзу

Країна А імпортує товар Х. Ціна в країні Б (потенційний партнер) – 100 дол. за одиницю, у країні В (решта світу) – 90 дол. Мито країни А – 20 %. Власне виробництво в країні А відсутнє.

Завдання:

1. Визначте ціну імпорту в країні А з кожної країни до створення митного союзу та джерело імпорту.
2. Країни А і Б утворюють митний союз зі спільним зовнішнім тарифом 20 %. Визначте нове джерело імпорту.
3. Який ефект виникає – створення чи відхилення торгівлі? Розрахуйте втрату митних надходжень країни А та «втрату ефективності» на одиницю товару.
4. Як зміниться висновок, якщо спільний зовнішній тариф становитиме 5 %?

Теми доповідей та есе

1. Неофункціоналізм і криза: чи пояснює теорія переливу реакцію ЄС на пандемію COVID-19 та війну Росії проти України?
2. Ліберальний міжурядовий підхід і рішення про розширення ЄС: аналіз позицій ключових держав-членів щодо вступу України.
3. Постфункціоналізм і Brexit: політизація ідентичності як фактор дезінтеграції.
4. Європеїзація без членства: модель зовнішнього стимулювання в Україні (2014–2026).
5. Функціоналізм Д. Мітрані та сучасні галузеві форми інтеграції України з ЄС (енергетика, роумінг, транспорт).
6. Теорія оптимальних валютних зон і перспективи запровадження євро в державах Центрально-Східної Європи.
7. Плюралістичні спільноти безпеки: НАТО та ASEAN у порівняльній перспективі.

8. «Хвилі» регіоналізму: чи є сучасний геоекономічний регіоналізм новою, четвертою хвилею?

Рекомендована література

1. Петренко К. В., Іванова Т. В. Інтеграційні процеси міжнародного розвитку : конспект лекцій. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2025. 299 с.
2. Wiener A., Börzel T. A., Risse T. (eds.). *European Integration Theory*. 3rd ed. Oxford : Oxford University Press, 2019.
3. Moravcsik A. *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. Ithaca : Cornell University Press, 1998.
4. Hooghe L., Marks G. A Postfunctionalist Theory of European Integration. *British Journal of Political Science*. 2009. Vol. 39, No. 1. P. 1–23.
5. Schimmelfennig F., Sedelmeier U. (eds.). *The Europeanization of Central and Eastern Europe*. Ithaca : Cornell University Press, 2005.
6. Adler E., Barnett M. (eds.). *Security Communities*. Cambridge : Cambridge University Press, 1998.
7. Mansfield E. D., Milner H. V. The New Wave of Regionalism. *International Organization*. 1999. Vol. 53, No. 3. P. 589–627.
8. Frankel J. A., Rose A. K. The Endogeneity of the Optimum Currency Area Criteria. *The Economic Journal*. 1998. Vol. 108, No. 449. P. 1009–1025.